

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Ларисі ВЕЛИЧКО,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, професора кафедри соціології і публічного управління
Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»
Терещенко Діни Акрамівни на дисертацію Зуб Алли Василівни «Взаємодія
органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі
управління інклюзивною освітою в Україні» на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування»
за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Громадські організації, що працюють у сфері захисту прав дітей та осіб з інвалідністю, дедалі частіше залучаються до розробки стратегій освіти, моніторингу державних програм, проведення просвітницьких кампаній. Це відповідає сучасним підходам до демократичного врядування, де публічна влада й громадянське суспільство не протистоять одне одному, а виступають рівноправними партнерами у розв'язанні соціально значущих проблем. Проте в Україні ще не сформовано стабільної та системної моделі такої взаємодії. Це породжує ризики фрагментарності, дублювання функцій, слабкої координації зусиль.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлюється необхідністю наукового обґрунтування механізмів взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства у системі управління інклюзивною освітою. Вивчення цієї проблематики сприятиме: удосконаленню державної освітньої політики; підвищенню ефективності використання ресурсів; забезпеченню прозорості й підзвітності управлінських рішень; формуванню партнерських відносин між владою та громадськістю; створенню належних умов для реалізації права кожної дитини на освіту.

Таким чином, дослідження цієї теми має важливе теоретичне і практичне

значення. Воно сприятиме розробці нових підходів до управління інклюзивною освітою, формуванню науково обґрунтованих рекомендацій для органів державної влади та місцевого самоврядування, а також посиленню ролі громадянського суспільства у забезпеченні освітніх прав дітей з інвалідністю.

Загальна характеристика дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота складається з анотацій (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Структура дисертації Зуб А.В. не викликає заперечень. Виклад змісту дисертації логічний та послідовний.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, використані для цього методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів дисертації, визначено особистий внесок здобувачки під час виконання дисертаційного дослідження, наведено перелік наукових публікацій здобувачки за темою дисертації, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження у наукову та практичну діяльність, встановлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Привертає увагу значна кількість апробацій – 10 тез доповідей на науково-комунікативних заходах в усіх макрорегіонах нашої держави.

У першому розділі увагу приділено теоретико-методологічним засадам публічного управління захистом освітніх прав дітей з інвалідністю, зроблено акцент на характеристиці динаміки нормативно-правових та інституційних змін цього напрямку публічної політики. В розділі було вирішено одне наукове завдання, яке містить наукову новизну, а саме: удосконалено нормативні засоби забезпечення доступності освіти для осіб з особливими потребами, що полягають в необхідності доповнення відомчих актів МОН України, а також методичних рекомендації ДСНС України в частині обов'язкового створення умов для перебування осіб з інвалідністю в безпечних освітніх просторах, укриттях та інших об'єктах цивільного захисту населення.

У другому розділі були наведені результати аналізу сучасного стану інклюзивного навчання в ЗЗСО з урахуванням обставин воєнного часу. Було

вирішено два наукових завдання, а саме: проведено узагальнення закордонного досвіду надання освіти для дітей з інвалідністю на місцевому рівні та розроблено інструменти його використання в умовах системи інклюзивної освіти в Україні. Було доведено, що сторонами міжнародного досвіду, гідними залучення до публічної політики інклюзивної освіти є: сприйняття інклюзивної освіти як звичної норми, але не як особливості; наявність у ЗЗСО широких прав в методичному забезпеченні освіти дітей з ООП); регулярне вимірювання рівня знань дітей з ООП за допомогою адаптованих тестових методик.

У третьому розділі дисертанткою були запропоновані підходи щодо модернізації системи публічного управління інклюзивною освітою та вдосконалення взаємодії з ІГС. Було вирішено одне наукове завдання, а саме: удосконалено організаційний механізм впровадження інклюзивного навчання. Зокрема, Доведено, що в реаліях сучасної Української держави, 100% деінституціоналізація є неможливою, адже певний відсоток дітей з окремими нозологіями не може бути переведений на постійне навчання до закладів загальної середньої освіти, а має навчатися в спеціальних класах ЗЗСО, або в спеціальних ЗЗСО, що є особливо важливим для прифронтових регіонів України.

Висновки висвітлюють основні результати дисертаційного дослідження. Вони є чіткими, обґрунтованими та логічно кореспондуються з метою та завданнями роботи.

Список використаних джерел складається з новітніх публікацій провідних науковців, результатів статистичних обстежень та актуальних соціологічних досліджень, звітної документації органів публічної влади та органів місцевого самоврядування. Якісні та кількісні показники списку зауважень не викликають і характеризують А.В. Зуб як уважну та добросовісну дослідницю, здатну до самостійного пошуку та класифікації наукових джерел. Список складається з 207 найменувань публікацій, що повною мірою відображають спектр наукової розробки проблеми.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Результати наукових досліджень авторки отримані в межах наукової теми

Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Реалізація державної соціальної політики органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0120U105741) – авторкою обґрунтовано необхідність підвищення ефективності взаємодії органів публічної влади з громадськими організаціями гуманітарного та правозахисного спрямування у впровадженні інклюзивної освіти.

Найвагоміші наукові результати, що містяться в дисертації.

Згідно дисертаційної роботи наукова новизна роботи сформульована у шести пунктах. На мою думку, найбільш вагомими з них є:

- удосконалено нормативні засоби забезпечення доступності освіти для осіб з особливими потребами, що полягають в необхідності доповнення відомчих в частині обов’язкового створення умов для перебування осіб з інвалідністю в безпечних освітніх просторах, укриттях та інших об’єктах цивільного захисту населення;

- узагальнено організаційний механізм забезпечення освітніх та соціальних прав дітей з інвалідністю шляхом утворення міждисциплінарних команд в ЗЗСО;

- доведено, що ефективним засобом вирішення проблем фінансового забезпечення прав осіб з ООП є громадські бюджети або бюджети участі. Авторкою було показано, що протягом 2015-2022рр. громадське бюджетування перетворилося з окремих пілотних проектів в широко розповсюджену та ефективну практику вирішення завдань по створенню інклюзивних життєвих та освітніх просторів в громадах України;

- А.В. Зуб доведено, що парадигма «селище живе поки в ньому функціонує школа» є не релевантною для все більшої кількості населених пунктів прифронтових регіонів. В цьому контексті авторка пропонує ОМС вдосконалити організаційний та інформаційний механізми та систематично проводити роз’яснювальну роботу з мешканцями, не лише пояснюючи в кожному конкретному випадку неможливість відновлення роботи малокомплектних шкіл, але й докладати зусиль для забезпечення підвозу дітей шкільного віку до опорних ЗЗСО громади;

– авторкою доведено, що вивчення ефективності державної політики інклюзивної освіти потребує регулярних досліджень моніторингового характеру. А.В. Зуб показано, що недостатньо репрезентативні висновки, зроблені на основі вибіркового та нерегулярного опитування в окремих регіонах держави, можуть створювати хибну картину суцільних успіхів, або навпаки, постійних невдач у впровадженні інклюзії та лягати в основу неналежним чином підготовлених управлінських рішень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз анотацій, тексту дисертації та змісту публікацій А.В. Зуб дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість та належну достовірність результатів, отриманих у результаті проведеного дослідження. Усі наукові положення, висновки та рекомендації достатньо обґрунтовані та підкріплені теоретичними положеннями. Вони відповідають меті та завданням дисертаційної роботи, що забезпечується доречністю обраних для дослідження методів. Вірогідність наукових результатів та висновків дисертаційної роботи забезпечується достатнім рівнем апробації та високим рівнем наукових видань, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження, а також власним досвідом авторки, котра є практиком управління в сфері інклюзивного навчання.

Апробація дисертації та публікації.

Основні положення та результати дослідження оприлюднені на численних науково-практичних конференціях та інших комунікативних заходах в м. Київ, Львів, Одеса, Харків, Хмельницький. В тому числі: Щорічних Міжнародних наукових конгресах, м. Харків; Актуальні питання підготовки фахівців у сфері публічного управління та адміністрування, м. Київ; Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів, м. Київ; Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди, м. Одеса; Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні, м. Хмельницький; Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи», м. Хмельницький.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковано

в 14 наукових працях, з них: 4 статті у наукових фахових виданнях України; 10 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Географія публікацій широка, матеріали виступів на наукових конференціях належним чином висвітлюють науковий доробок А.В. Зуб та відображають елементи новизни її дисертаційної роботи.

Оформлення дисертації.

Науково-довідковий апарат дисертації сформовано належним чином. Оформлення дисертації повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Згідно довідок про впровадження результатів дисертаційного дослідження (Додаток Б), підготовлені авторкою рекомендації використовуються в діяльності Головного управління Національної соціальної сервісної служби України в Харківській області. Запропоновані практичні рекомендації сприяють профілактиці порушень щодо забезпечення гарантій державної підтримки дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, які перебувають на повному державному утриманні. А також в роботі Регіонального центру підвищення кваліфікації Київської області зокрема при проведенні в РЦПК занять в межах загальних короткострокових та загальних професійних (сертифікатних) програм підвищення кваліфікації для державних службовців – ЗКППК «Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю», а також при викладанні тематичних семінарів: «Реалізація Національної стратегії безбар'єрності до 2030р. на місцевому рівні: інструменти та перспективи», «Соціальний та гуманітарний розвиток територіальних громад в умовах воєнного стану».

Дотримання академічної доброчесності.

Аналіз дисертаційної роботи та публікацій автора не виявив порушень академічної доброчесності, елементів фальсифікації чи фабрикації тексту. Всі текстуальні повтори зумовлені використанням в тексті дисертації запозичень із власних наукових публікацій А.В. Зуб, що ґрунтуються на особисто проведених

авторкою опитуваннях, фокус-групових інтерв'ю тощо.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. Авторка наголошує на важливості моніторингових обстежень та використанні результатів соціологічних досліджень, які б створювали необхідне емпіричне тло для управлінських рішень. Проте, на мою думку, в другому розділі дисертації можна було б привести більше результатів експертних та масових опитувань, що висвітлюють проблематику інклюзивної освіти.

2. З матеріалів третього розділу складається враження, що авторка виключно позитивно оцінює роль органів місцевого самоврядування у впровадженні інклюзивної освіти. Не применшуючи значення ОМС, все ж таки хотілося б наголосити на необхідності більш критичного ставлення до діяльності органів влади, особливо в частині забезпечення прав всіх учасників освітнього процесу, в т.ч. і педагогів та допоміжного персоналу.

3. Одним з індикаторів успішності політики інклюзії в освіті є відсутність будь яких дискримінаційних практик щодо учасників освітнього процесу, про що авторка неодноразово наголошує в тексті другого та третього параграфів. Проте, з тексту роботи та висновків до неї не зовсім зрозуміло, які ж саме прояви дискримінації щодо осіб з особливими освітніми потребами мають місце в українських закладах загальної середньої освіти і як саме органи управління освітою місцевого рівня намагаються ці негативні практики мінімізувати.

4. В третьому розділі дисертації А.В. Зуб варто було б більше уваги приділити такі проблеми як налагодження ефективного зворотного зв'язку між всіма суб'єктами даного напрямку освітньої політики. Відомо, що саме необізнаність та незнання своїх прав, нерідко є однією із складових конфліктних ситуацій, що виникають між педагогічними колективами, батьківськими спільнотами та органами управління освітою та зумовлюють зростання соціальної напруженості на локальному рівні.

Проте, відзначу, що вказані зауваження не знижують наукової та практичної цінності отриманих результатів, а також не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дисертаційного дослідження.

Загальні висновки.

Дисертаційна робота Зуб Алли Василівни «Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні» є завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну та практичну значущість. Дисертаційна робота за актуальністю, змістом та повнотою викладу її результатів у наукових публікаціях, обсягом основного тексту та оформленням повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Виходячи з цього, вважаю, що Зуб Алла Василівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент,
доктор наук з державного управління,
професор кафедри соціології і публічного управління
Навчально-наукового інституту
соціально-гуманітарних технологій
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Діна ТЕРЕЩЕНКО

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 17:19:27 01.10.2025

Назва файлу з підписом: Відгук опонента_Терещенко_Зуб.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 337.4 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук опонента_Терещенко_Зуб.pdf
Розмір файлу без підпису: 320.2 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ТЕРЕЩЕНКО ДІНА АКРАМІВНА

П.І.Б.: ТЕРЕЩЕНКО ДІНА АКРАМІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2382906943

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 17:19:27 01.10.2025

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000E75024015FEDA505

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.08.25 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Ларисі ВЕЛИЧКО,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доцента кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна ГРИШИНОЇ Наталії Михайлівни на дисертацію ЗУБ Алли Василівни «Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Актуальність теми дисертаційного дослідження «Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні» зумовлена сучасними викликами, що постали перед державою у сфері освіти та захисту прав дітей з інвалідністю. Інклюзивна освіта як складова демократичного суспільства спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від стану здоров'я чи соціального статусу, потребує не лише нормативно-правових гарантій, а й ефективних управлінських механізмів.

У цьому контексті взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства виступає ключовою умовою результативного впровадження інклюзії, оскільки саме громадські організації, батьківські об'єднання, професійні асоціації та благодійні фонди є важливими партнерами у розробці стратегій, моніторингу державних програм та наданні практичної підтримки освітнім закладам.

Водночас в Україні ця взаємодія часто має фрагментарний характер, що знижує ефективність використання ресурсів і створює ризики дублювання функцій. В умовах війни, руйнування освітньої інфраструктури та зростання

потреб у безпечних і доступних освітніх просторах роль громадянського суспільства лише зростає, адже держава не спроможна самотійно забезпечити належний рівень освітніх послуг. Європейський досвід доводить, що сталий розвиток інклюзивної освіти можливий лише за умов державно-громадського партнерства та системної участі суспільних інституцій у виробленні та реалізації освітньої політики.

Таким чином, дослідження управлінських механізмів співпраці органів влади з інститутами громадянського суспільства у сфері інклюзивної освіти є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах, оскільки воно сприятиме вдосконаленню державної політики, підвищенню її прозорості та забезпеченню реалізації права кожної дитини на якісну освіту. Особливої актуальності дана проблематика набуває в контексті викликів війни, що спричиняють збільшення кількості дітей з інвалідністю серед населення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Результати наукових досліджень автора отримані в межах наукової теми Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Реалізація державної соціальної політики органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0120U105741) – авторкою обґрунтовано необхідність підвищення ефективності взаємодії органів публічної влади з громадськими організаціями гуманітарного та правозахисного спрямування у впровадженні інклюзивної освіти.

Характеристика основних положень роботи.

Дисертаційна робота складається з анотацій (українською й англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. До структури дисертації А.В. Зуб зауважень немає. Виклад змісту дисертації логічний та послідовний із дотриманням наукового стилю.

У вступі авторкою обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовані використані для цього методи дослідження, розкрито наукову новизну та

практичну значущість отриманих результатів дисертації, визначено особистий внесок здобувачки під час виконання дисертаційного дослідження, наведено перелік наукових публікацій здобувачки за темою дисертації, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження у наукову та практичну діяльність, встановлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Привертає увагу широка географія та значна кількість апробацій на науково-комунікативних заходах в Києві, Одесі, Харкові, Хмельницькому.

У першому розділі увагу приділено теоретико-методологічним засадам публічного управління інклюзивною освітою, приділено окрему увагу характеристиці динаміки інституційних та законодавчих змін публічної освітньої політики. Було вирішено одне наукове завдання, яке містить наукову новизну, а саме: досліджено нормативні засоби забезпечення доступності освіти для осіб з особливими потребами, а також показано, що потребують доповнення відомчі акти Міністерства освіти і науки України та методичні рекомендації ДСНС України в частині обов'язкового створення умов для перебування осіб з інвалідністю в безпечних освітніх просторах, укриттях та інших об'єктах цивільного захисту населення.

У другому розділі були наведені результати аналізу сучасного стану системи інклюзивної освіти в контексті викликів воєнного стану. Було вирішено одне наукове завдання, а саме: узагальнено закордонний досвід надання освіти для дітей з інвалідністю на місцевому рівні та запропоновано інструменти його використання в умовах системи інклюзивної освіти в Україні.

У третьому розділі дисертанткою були запропоновані підходи щодо модернізації взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства. Було вирішено два наукових завдання, зокрема: удосконалено організаційний механізм забезпечення освітніх та соціальних прав дітей з інвалідністю шляхом утворення міждисциплінарних команд в ЗЗСО, що мають складатись не лише зі штатних працівників закладу (психолог, логопед, соціальний педагог) але й із кваліфікованих представників інститутів

громадянського суспільства.

Також узагальнено досвід публічного управління інклюзивною освітою в умовах повномасштабної війни в Україні. Визначено його особливості, суперечності та перспективні напрями розвитку. Доведено, що в умовах відновлення територіальних громад завданням для органів місцевого самоврядування є розробка універсальних дієвих алгоритмів забезпечення законних інтересів осіб з ООП в ході підготовки Програм комплексного відновлення, Планів відновлення та розвитку територіальних громад. Показано, що міжнародні партнери України готові вкладати фінансові ресурси в створення інклюзивних та безпечних освітніх просторів, але для цього ці проєкти мають бути включені до переліків пріоритетних потреб територіальних громад.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуальної науково-прикладної задачі з наукового обґрунтування комплексних практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності взаємодії органів публічної влади регіонального й місцевого рівнів із громадськими організаціями гуманітарного та соціального спрямування у впровадженні інклюзивної освіти в Україні в умовах воєнного стану.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз анотацій, тексту дисертації та змісту публікацій А.В. Зуб дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих у результаті проведеного дослідження. Усі наукові положення, висновки та рекомендації належним чином обґрунтовані та підкріплені теоретичними положеннями та науковими фактами. Вони відповідають меті та завданням дисертаційного дослідження, що забезпечується адекватністю обраних для дослідження методів. Вірогідність наукових результатів та висновків дисертаційної роботи забезпечується достатнім рівнем апробації та належним рівнем наукових видань, у яких опубліковано результати дисертаційного дослідження.

Апробація дисертації та публікації. Основні положення та результати

дослідження оприлюднені на таких наукових і науково-практичних комунікативних заходах: Публічне управління XXI століття: синтез науки і практики: міжнародний науковий конгрес, 19 квітня 2019р. м. Харків; Інституціоналізація публічного управління Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів: всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю, м. Київ, 24 травня 2019р.; Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди: всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю, 8 жовтня 2021 р. м. Одеса; Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні: Х всеукраїнська науково-практична конференція, м. Хмельницький, грудня 2021 року; Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи: міжнародна науково-практична конференція, м. Хмельницький, 11 лютого 2022 року; Публічне управління XXI століття: в умовах гібридних загроз: XXII Міжнародний науковий конгрес, м. Харків; Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи : II Міжнародна науково-практична конференція, м. Хмельницький, 18 травня 2023 р.; Проблеми викладання математики у закладах освіти: теорія, методика, практика: III Міжнародна конференція на честь 105-річчя О. В. Погорелова, м. Харків, 26-28 березня 2024р.; Правові засади організації та здійснення публічної влади: VIII Міжнародна науково-практична конференція, м. Хмельницький, 6 травня 2025р. Основні положення і результати дисертаційного дослідження надруковано в 14 наукових публікаціях, у т.ч.: 4 статті у наукових фахових виданнях України; 10 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій.

Оформлення дисертації.

Оформлення дисертації повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Підготовлені А.В. Зуб рекомендації використовуються в діяльності

Головного управління Національної соціальної сервісної служби України в Харківській області, зокрема, під час проведення роз'яснювальної роботи з представниками закладів освіти (фахової передвищої та професійно-технічної) щодо дотримання Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Постанови Кабінету Міністрів «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» та інших нормативно-правових актів (довідку розміщено в Додатках).

Також результати дисертаційного дослідження використовуються в діяльності Регіонального центру підвищення кваліфікації Київської області (РЦПК), у т.ч. під час проведення в РЦПК занять у межах загальних короткострокових та загальних професійних (сертифікатних) програм підвищення кваліфікації для державних службовців – ЗКППК «Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю», а також під час викладання тематичних семінарів: «Реалізація Національної стратегії безбар'єрності до 2030р. на місцевому рівні: інструменти та перспективи», «Соціальний та гуманітарний розвиток територіальних громад в умовах воєнного стану». Також запропоновані рекомендації включені до методичних матеріалів «Безбар'єрне середовище в територіальній громаді: практики створення та забезпечення», що використовуються співробітниками РЦПК в освітньому процесі (довідку розміщено в Додатках).

Дотримання академічної доброчесності. Аналіз дисертаційної роботи та публікацій автора не виявив порушень академічної доброчесності, елементів фальсифікації чи фабрикації рецензованого тексту.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. У параграфі 3.1. авторка характеризує взаємодію органів влади та інститутів громадянського суспільства в контексті забезпечення освітніх прав осіб з інвалідністю, проте відкритим залишається питання щодо оптимального формату взаємодії цих суб'єктів. На мою думку, А.В. Зуб

могла б чіткіше зазначити у висновках, які саме види взаємодії влади та ІГС є на сьогодні найбільш поширеними і окремо охарактеризувати їх результативність.

2. У параграфі 3.2. авторкою запропоновано використовувати інструменти моніторингу та контролю за дотриманням прав осіб з особливими освітніми потребами. Разом з тим, авторка характеризує перспективи використання таких інструментів у дещо узагальненому вигляді. А.В. Зуб варто було б навести конкретні приклади захисту таких прав, зокрема, наприклад, актуальне в наш час право на конфіденційність, захист персональних даних тощо.

3. У параграфі 2.2 авторка характеризує роль органів місцевого самоврядування у впровадженні освітньої політики. При цьому, вона недостатню увагу приділяє співпраці закладів загальної середньої освіти та інклюзивно-ресурсних центрів, фактично відводячи на другий план важливі освітньо-педагогічні аспекти даної проблематики. Вважаю, що варто не лише в другому розділі навести приклади такої співпраці, але й в матеріалах третього розділу запропонувати конкретні механізми підвищення її результативності.

4. У матеріалах третього розділу дисертації бракує прорахованих прогнозних показників розвитку інклюзивної освіти на коротко та середньострокову перспективу, що, на мою думку, було б доречно в науковій роботі за спеціальністю Публічне управління та адміністрування.

Загальні висновки.

Дисертаційна робота Зуб Алли Василівни «Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні» є завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну та практичну значущість. Дисертаційна робота за актуальністю, змістом та повнотою викладу її результатів у наукових публікаціях, обсягом основного тексту та оформленням повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Виходячи з цього, вважаю, що Зуб Алла Василівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафебри права, національної безпеки та європейської інтеграції ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Наталія ГРИШИНА

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 09:35:09 02.10.2025

Назва файлу з підписом: Рецензія_Гришина.docx.asice
Розмір файлу з підписом: 35.3 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Рецензія_Гришина.docx
Розмір файлу без підпису: 30.7 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Гришина Наталія Михайлівна
П.І.Б.: Гришина Наталія Михайлівна
Країна: Україна
РНОКПП: 2745415880
Організація (установа): ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
Код ЄДРПОУ: 02071205
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 09:35:09 02.10.2025
Сертифікат виданий: КНЕДП ДПС
Серійний номер: 3FAA9288358EC003040000005ADC3800A9BFD200
Тип носія особистого ключа: ЗНКІ смарт-карта чи е.ключ Автор 337
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Кваліфікований
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.08.25 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
професору Ларисі ВЕЛИЧКО,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента **Кравченко Мілени В'ячеславівни**
на дисертаційну роботу **Зуб Алли Василівни**
«Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського
суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Обґрунтування вибору теми дослідження

Кращі міжнародні практики доводять, що управління інклюзивною освітою в Україні має базуватися на новітніх концептуальних підходах, які охоплюють політико-правові, організаційно-управлінські, соціально-економічні, морально-етичні, науково-методологічні та інформаційні аспекти, де основоположні принципи – людиноцентричність, «дивись на мене як на рівного», «політика для нас неможлива без нас».

Інклюзивна освіта є не лише освітнім стандартом, а й міжсекторальною політикою, яка вимагає узгодженої взаємодії органів публічної влади (центральної і місцевої), інституцій освіти, медичних і соціальних служб, а також інститутів громадянського суспільства – громадських організацій, благодійних фондів, батьківських ініціатив, експертних та адвокаційних спільнот тощо. Від якості цієї взаємодії безпосередньо залежать доступність, безпека, індивідуалізація та сталість освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами, дітей у складних життєвих обставинах і внутрішньо переміщених дітей.

Тема дисертаційної роботи Зуб А.В. «Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні» є науково й практично обґрунтованою: дослідження

спрямоване на реалізацію прав дитини й осіб з інвалідністю, забезпечення недискримінації, досягнення цілей сталого розвитку у сфері освіти та виконання євроінтеграційних зобов'язань. Воєнний контекст надає темі додаткової актуальності: масове переміщення, травматичний досвід дітей, потреба в безпечній інфраструктурі та психосоціальній підтримці вимагають узгоджених, партнерських управлінських рішень. Саме взаємодія держави й громадянського суспільства забезпечує гнучкість, швидкість реагування та локальну релевантність рішень, яких не досягти виключно адміністративними методами.

Отже, дисертаційне дослідження Зуб А.В. є своєчасним і значущим. Воно заповнює наукову прогалину між декларативними принципами участі та реальними механізмами співуправління, пропонує перевірену модель взаємодії, що підсилює керованість і якість інклюзії, та створює практичний інструментарій для органів влади, закладів освіти й громадських партнерів.

Загальна характеристика дисертаційної роботи

Дисертаційна робота складається з визначених складових – анотацій (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Структура дисертації Зуб А.В. не викликає заперечень. Виклад змісту дисертації логічний та послідовний.

У вступі чітко обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, використані для цього методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів дисертації, визначено особистий внесок здобувачки під час виконання дисертаційної роботи, наведено перелік наукових публікацій здобувачки за темою дослідження, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження у наукову та практичну діяльність, встановлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

У першому розділі увагу приділено теоретико-методологічним засадам публічного управління інклюзивною освітою, слушно зроблено акцент на динаміці інституційних та нормативно-правових змін обраного напрямку

публічної освітньої політики. Охарактеризовано сучасний термінологічний апарат науки публічного управління та адміністрування, уточнено зміст понять «інклюзивна освіта», «інклюзивне освітнє середовище», «зворотня інклюзія».

У другому розділі наведені результати аналізу існуючого стану та проблем системи публічного управління захистом освітніх прав дітей у контексті викликів воєнного часу. Розкрито роль інститутів громадянського суспільства у впровадженні інклюзивної освіти в умовах війни, наведено конкретні приклади діяльності громадських організацій гуманітарного та соціального спрямування в площині інклюзивного навчання. Охарактеризовано діяльність органів місцевого самоврядування як суб'єкта публічної освітньої політики, зокрема на прикладі відновлення деокупованих громад Харківської області.

Головний акцент у роботі зроблено на запропонованих дисертанткою конкретних рекомендацій з удосконалення взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в забезпеченні доступу до освіти дітей з інвалідністю, що подано в третьому розділі дисертації. Окрему доречну увагу здобувачка приділила сучасним інструментам моніторингу та контролю за дотриманням прав осіб з особливими освітніми потребами, що дозволило чітко визначити та сформулювати перспективи вдосконалення публічного управління інклюзивною освітою в умовах повоєнного відновлення.

Заслуговує на увагу узагальнення закордонного досвіду надання освіти для дітей з інвалідністю на місцевому рівні, що дозволило авторці окреслити перспективи його використання в умовах формування та розвитку системи інклюзивної освіти в Україні. Слушно доведено, що сильними сторонами міжнародного досвіду, гідними залучення до вітчизняної публічної політики інклюзивної освіти, є: парадигмальність (сприйняття інклюзивної освіти як звичної норми, але не як особливості); автономність (заклади загальної середньої освіти мають широкі права в методичному забезпеченні освіти дітей з особливими освітніми потребами); вимірювальність (рівень знань дітей з особливими освітніми потребами регулярно обстежується за допомогою тестових методик).

У висновках відображено основні результати дисертаційної роботи. Вони є логічними, чіткими і корелюються із метою, а також пунктами новизни дослідження.

Список використаних джерел складається з публікацій авторитетних вітчизняних і закордонних науковців, результатів статистичних обстежень та соціологічних досліджень, аналітичних і звітних матеріалів органів влади, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Якісні та кількісні показники списку використаних джерел заперечень не викликають і характеризують здатність здобувачки Зуб А.В. до творчого пошуку та систематизації наукових джерел.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Результати дисертаційного дослідження авторки є частиною наукової теми Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Реалізація державної соціальної політики органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0120U105741). Здобувачкою обгрунтовано необхідність та запропоновано конкретні засоби підвищення ефективності взаємодії органів публічної влади з громадськими організаціями гуманітарного та правозахисного спрямування у впровадженні інклюзивної освіти на місцевому рівні.

Найвагоміші наукові результати, що містяться в дисертації

Наукова новизна роботи визначається особистим внеском авторки у вирішенні актуального наукового завдання в галузі науки публічного управління та адміністрування, що полягає в дослідженні формування, впровадження та реалізації публічної політики інклюзивної освіти в умовах повномасштабної війни в Україні та розробці відповідних практичних рекомендацій.

На мою думку, найбільш значущими серед них є:

— доведення, що в умовах відновлення територіальних громад

важливим завданням для органів місцевого самоврядування є розробка універсальних дієвих алгоритмів забезпечення законних інтересів осіб з особливими освітніми потребами в ході підготовки Програм комплексного відновлення, Планів відновлення та розвитку територіальних громад, а також залучення фінансових ресурсів міжнародних партнерів у створення інклюзивних та безпечних освітніх просторів, що вимагає включення цих питань у переліки пріоритетних потреб територіальних громад;

– удосконалення організаційного механізму забезпечення освітніх та соціальних прав дітей з інвалідністю шляхом: 1) утворення міждисциплінарних команд, що мають складатись не лише з штатних працівників закладу, а саме психолога, логопеда, соціального педагога, але й з кваліфікованих представників інститутів громадянського суспільства; 2) в умовах війни певний відсоток дітей з окремими нозологіями не може бути переведений на постійне навчання до закладів загальної середньої освіти, що унеможливорює здійснення 100% деінституціоналізації інтернатних закладів;

– удосконалення фінансового механізму публічної політики інклюзивної освіти, що полягає у створенні можливостей для органів місцевого самоврядування розв'язання проблеми низьких заробітних плат у межах чинного законодавства шляхом встановлення відповідним фахівцям спеціальних доплат;

– узагальнення закордонного досвіду надання освіти для дітей з інвалідністю на місцевому рівні, що стало базисом для розробки інструментів його використання в умовах розвитку системи інклюзивної освіти в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків

і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз анотацій, тексту дисертації та змісту публікацій Зуб А.В. дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих у результаті проведеного дослідження. Усі наукові положення, висновки та рекомендації належним чином обґрунтовані та підкріплені теоретичними положеннями. Вони відповідають меті та завданням

дисертаційної роботи, що забезпечується адекватністю обраних для дослідження методів. Вірогідність наукових результатів та висновків дисертаційної роботи забезпечується достатнім рівнем апробації та високим рівнем наукових видань, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження.

Апробація дисертації та публікації

Основні положення та результати дослідження оприлюднені на багатьох вітчизняних науково-практичних конференціях та інших комунікативних заходах за міжнародною участю.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковано в 14 наукових працях, з них: 4 статті у наукових фахових виданнях України; 10 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Публікації та матеріали виступів на наукових конференціях належним чином висвітлюють результати наукової діяльності Зуб А.В. та повною мірою відображають елементи новизни її дисертаційної роботи.

Оформлення дисертації

Оформлення дисертації повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Згідно довідок про впровадження результатів дисертаційного дослідження, підготовлені авторкою рекомендації використовуються в діяльності Головного управління Національної соціальної сервісної служби України в Харківській області та Регіонального центру підвищення кваліфікації Київської області.

Зокрема, основні положення дисертаційного дослідження використовуються співробітниками Головного управління Національної соціальної сервісної служби України в Харківській області в ході проведення

роз'яснювальної роботи з представниками закладів освіти (фахової передвищої та професійно-технічної) щодо дотримання Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Постанови Кабінету Міністрів «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» та інших нормативно-правових актів.

Також результати дисертаційного дослідження використовуються при проведенні в Регіональному центрі підвищення кваліфікації Київської області занять у межах загальних короткострокових та загальних професійних (сертифікатних) програм підвищення кваліфікації для державних службовців на тему «Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю», а також при викладанні тематичних семінарів: «Реалізація Національної стратегії безбар'єрності до 2030р. на місцевому рівні: інструменти та перспективи», «Соціальний та гуманітарний розвиток територіальних громад в умовах воєнного стану» та ін. Крім того, запропоновані рекомендації включені до методичних матеріалів «Безбар'єрне середовище в територіальній громаді: практики створення та забезпечення», що використовуються співробітниками Регіонального центру підвищення кваліфікації Київської області в освітньому процесі.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи отримані результати виконаного дослідження Зуб А.В., підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, водночас варто вказати на такі недоліки та пропозиції:

1. У дисертаційному дослідженні авторка згадує термін «зворотня інклюзія», проте з тексту роботи не зрозуміло, чи унормоване використання цієї практики у чинному законодавстві. На мою думку, це варто було би згадати у першому розділі або запропонувати як новацію у третьому розділі.

2. Вважаю, що у роботі не достатньо уваги приділено такому важливому аспекту проблеми як соціально-поселенські відмінності у

впровадженні освіти для осіб з особливими потребами. Грунтовність дослідження посилилася, якби в другому розділі було б проведено порівняльний аналіз рівня інклюзивної освіти в залежності від поселенських особливостей учнів та запропоновані можливі шляхи вирішення проблеми.

3. У третьому розділі авторка слушно пропонує вдосконалити діяльність такої інституції як «освітній омбудсмен», проте відкритим залишається питання як саме має відбуватися таке вдосконалення, особливо в умовах бюджетних обмежень воєнного часу.

4. У тексті дисертації не достатньо розкрито особистий досвід управлінської діяльності здобувачки, котра є керівником закладу загальної середньої освіти у великому місті. Формуючи пропозиції, викладені в третьому розділі, Зуб А.В. могла б посперечатися на власне бачення педагога-практика і чітко наголосити на дієвості або навпаки на безрезультатності впровадження тих чи інших механізмів публічного управління інклюзивною освітою на місцевому рівні, що посилює практикоорієнтованість дослідження.

5. У роботі мають місце деякі неточності стилістичного та технічного характеру, на окремих сторінках порушена логіка викладення.

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня представленої дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційне дослідження Зуб Алли Василівни «Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни, має теоретичне та практичне значення і відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних авторкою наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота повністю

відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії” від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 “Про затвердження вимог до оформлення дисертації” (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), а її авторка – Зуб Алла Василівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – “Публічне управління та адміністрування” за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування”.

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри публічного
управління, адміністрування та
соціальної роботи Національного
університету охорони здоров'я
України імені П.Л.Шупика

Мілена КРАВЧЕНКО

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 08:45:02 03.10.2025

Назва файлу з підписом: Відгук опонента_Кравченко_М_В.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 17.2 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук опонента_Кравченко_М_В.pdf
Розмір файлу без підпису: 117.7 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: КРАВЧЕНКО МІЛЕНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА

П.І.Б.: КРАВЧЕНКО МІЛЕНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2673605188

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 08:45:03 03.10.2025

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F0400000059852D0199459406

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в окремих файлах (CAAdES detached)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.08.25 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Ларисі ВЕЛИЧКО,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

Рецензія

офіційного рецензента, доцента кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Дубовик Катерини Євгеніївни на дисертацію Зуб Алли Василівни «Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Однією з ключових сфер, що потребує ефективної публічної політики, є освіта, зокрема інклюзивна, яка покликана гарантувати рівний доступ до якісних освітніх послуг усім дітям, незалежно від стану здоров'я, соціального походження чи місця проживання. Формування дієвої системи інклюзивної освіти є не лише педагогічним, а й управлінським та суспільно-політичним завданням. Саме тому проблема налагодження ефективної взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства у сфері інклюзії набуває виняткової актуальності.

Практична реалізація положень чинного законодавства вимагає не лише законодавчих гарантій, а й комплексної управлінської політики, що передбачає тісну співпрацю державних структур з громадськими організаціями, батьківськими об'єднаннями, професійними асоціаціями, благодійними фондами. Саме громадянське суспільство виступає важливим партнером держави у виробленні інноваційних практик, моніторингу дотримання прав дітей та забезпеченні прозорості й підзвітності органів влади.

Розвиток інклюзивної освіти в Україні супроводжується численними проблемами: браком кваліфікованих кадрів, обмеженістю фінансових ресурсів, недостатньою доступністю інфраструктури та транспортних послуг, а також нерівномірністю впровадження інклюзивних практик у різних регіонах. В умовах воєнного стану ці проблеми ускладнюються руйнуванням освітніх закладів, вимушеним переміщенням дітей з інвалідністю, необхідністю облаштування безпечних укриттів у школах. У таких умовах держава не може самотійно забезпечити належну якість освітніх послуг, і саме партнерство з інститутами громадянського суспільства стає визначальним чинником у досягненні поставлених цілей.

В європейських країнах вже напрацьовані успішні моделі взаємодії держави та громадських інституцій у сфері інклюзивної освіти: консультативні ради при органах влади, розгалужені системи неурядових сервісних організацій, державно-громадське партнерство у сфері підвищення кваліфікації педагогів та розвитку безбар'єрної інфраструктури. Для України, яка задекларувала євроінтеграційний курс, важливо враховувати ці підходи та адаптовувати їх до національного контексту. Це вимагає наукового осмислення управлінських механізмів і вироблення пропозицій щодо підвищення ефективності державної політики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Результати наукових досліджень автора отримані в межах наукової теми Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Реалізація державної соціальної політики органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0120U105741) – автором обґрунтовано необхідність підвищення ефективності взаємодії органів публічної влади з громадськими організаціями гуманітарного та правозахисного спрямування у впровадженні інклюзивної освіти.

Характеристика основних положень роботи.

Дисертаційна робота складається з анотацій (українською та англійською

мовами), вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. До структури дисертації А.В. Зуб зауважень немає. Виклад змісту дисертації логічний, послідовний, архітектоніка тексту заперечень не викликає.

У вступі вдало обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, використані для цього методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів дисертації, визначено особистий внесок здобувача під час виконання дисертаційного дослідження, наведено перелік наукових публікацій здобувача за темою дисертації, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження у наукову та практичну діяльність, встановлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Заслуговує на схвальну оцінку помітна кількість апробацій та їх належна географія (Київ, Одеса, Харків, Хмельницький).

У першому розділі увагу приділено теоретико-методологічним засадам публічного управління інклюзивною освітою, приділено окрему увагу характеристиці динаміки інституційних та законодавчих змін публічної освітньої політики. Було вирішено одне наукове завдання, яке містить наукову новизну, а саме: досліджено нормативні засоби забезпечення доступності освіти для осіб з особливими потребами, а також показано, що потребують доповнення відомчі акти Міністерства освіти і науки України та методичні рекомендації ДСНС України в частині обов'язкового створення умов для перебування осіб з інвалідністю в безпечних освітніх просторах, укриттях та інших об'єктах цивільного захисту населення.

У другому розділі були наведені результати аналізу сучасного стану системи інклюзивної освіти в контексті викликів воєнного стану. Було вирішено одне наукове завдання, а саме: узагальнено закордонний досвід надання освіти для дітей з інвалідністю на місцевому рівні та запропоновано інструменти його використання в умовах системи інклюзивної освіти в Україні. Було показано, що сильними сторонами міжнародного досвіду є: парадигмальність; автономність; вимірювальність тощо.

У третьому розділі дисертанткою були запропоновані підходи щодо модернізації взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства. Було вирішено два наукові завдання, зокрема: дістав подальшого розвитку організаційний механізм впровадження інклюзивного навчання. Було доведено, що в реаліях сучасної Української держави, 100% деінституціоналізація є неможливою і певний відсоток дітей з окремими нозологіями не може бути переведений на постійне навчання до закладів загальної середньої освіти, а має навчатися в спеціальних класах ЗЗСО, або в спеціальних ЗЗСО.

Дістало подальшого розвитку використання фінансового механізму удосконалення публічної політики інклюзивної освіти, що полягає у створенні можливостей для ОМС для розв'язання проблеми низьких заробітних плат в межах чинного законодавства, шляхом встановлення відповідним фахівцям спеціальної доплати. Дістала подальшого розвитку інформаційна складова інклюзивної освіти в частині популяризації кращих практик надання освітніх послуг для дітей з ООП. Було доведено, що одними з основних об'єктів посиленого інформаційного впливу мають бути як батьки дітей з ООП так і батьки нормо-типових дітей, дієвим інструментом може виступати і «зворотня інклюзія».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуальної науково-прикладної задачі з наукового обґрунтування комплексних практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності взаємодії органів публічної влади різних рівнів (регіонального, місцевого) з інститутами громадянського суспільства у впровадженні інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти в Україні в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз анотацій, тексту дисертації та змісту публікацій А.В. Зуб дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість та достовірність

результатів, отриманих у результаті проведеного дослідження. Усі наукові положення, висновки та рекомендації належним чином обґрунтовані та підкріплені теоретичними положеннями і емпіричними фактами. Вони відповідають меті та завданням дисертаційного дослідження, що забезпечується адекватністю обраних для дослідження методів. Вірогідність наукових результатів та висновків дисертаційної роботи забезпечується достатнім рівнем апробації та належним рівнем наукових видань, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження.

Апробація дисертації та публікації. Основні положення та результати дослідження оприлюднені на таких наукових і науково-практичних комунікативних заходах: Публічне управління XXI століття: синтез науки і практики: Міжнародний науковий конгрес, 19 квітня 2019р. м. Харків; Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів: Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю, м. Київ, 24 травня 2019р.; Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди: Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю, 8 жовтня 2021 р. м. Одеса; Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні. X Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Хмельницький, 7 грудня 2021 року; «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи»: Міжнародна науково-практична конференція, м. Хмельницький, 11 лютого 2022 року; Публічне управління XXI століття: в умовах гібридних загроз: XXII Міжнародний науковий конгрес, м. Харків; II Міжнародна науково-практична конференція «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи», м. Хмельницький, 18 травня 2023 р.; III Міжнародна конференція на честь 105-річчя О. В. Погорелова Проблеми викладання математики у закладах освіти: теорія, методика, практика., м. Харків, 26-28 березня 2024р.; VIII Міжнародна науково-практична конференція «Правові засади організації та здійснення публічної влади», м. Хмельницький,

Основні положення і результати дисертаційного дослідження надруковано в 14 наукових публікаціях, з них: 4 статті у наукових фахових виданнях України; 10 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій.

Оформлення дисертації.

Оформлення дисертації повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Підготовлені А.В. Зуб рекомендації використовуються в діяльності Головного управління Національної соціальної сервісної служби України в Харківській області, зокрема, в ході проведення роз'яснювальної роботи з представниками закладів освіти (фахової передвищої та професійно-технічної) щодо дотримання Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Постанови Кабінету Міністрів «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» та інших нормативно-правових актів (Довідка про впровадження розміщена в Додатках до роботи).

Також результати дисертаційного дослідження використовуються в діяльності Регіонального центру підвищення кваліфікації Київської області (РЦПК), в т.ч. при проведенні в РЦПК занять в межах загальних короткострокових та загальних професійних (сертифікатних) програм підвищення кваліфікації для державних службовців – ЗКППК «Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю», а також при викладанні тематичних семінарів: «Реалізація Національної стратегії безбар'єрності до 2030р. на місцевому рівні: інструменти та перспективи», «Соціальний та гуманітарний розвиток територіальних громад в умовах воєнного стану». Також запропоновані рекомендації включені до методичних матеріалів «Безбар'єрне середовище в територіальній громаді: практики створення та забезпечення», що використовуються співробітниками РЦПК в освітньому

процесі (Довідка про впровадження розміщена в Додатках до роботи).

Дотримання академічної доброчесності. Аналіз дисертаційної роботи та публікацій автора не виявив порушень академічної доброчесності, елементів фальсифікації чи фабрикації рецензованого тексту.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. В першому розділі дисертантка розлого характеризує становлення системи інклюзивної освіти та виокремлює певні етапи її розвитку. Але у висновках до розділу та до роботи вона не пропонує власної періодизації даного напрямку публічної політики. На мою думку, така періодизація посилила б рецензоване дослідження.

2. Як в науковому обігу, так і в медійному просторі регулярно з'являються факти не своєчасного надання територіальним громадам субвенції на підтримку інклюзивної освіти, що підважує можливості органів місцевого самоврядування для надання якісних освітніх послуг. Дисертантка практично не згадує цей факт. В матеріалах другого розділу доречно було б визначити причини таких затримок та запропонувати засоби їх уникнення.

3. У висновках до роботи авторці необхідно було б чітко визначити вплив реформи децентралізації на стан інклюзивної освіти в сільських, віддалених територіальних громадах, особливо в умовах воєнного стану, тим більше, що саме у віддалених громадах найменше відчувається позитивний вплив інститутів громадянського суспільства.

4. У вступі до роботи авторці варто було б охарактеризувати динаміку чисельності дітей з особливими освітніми потребами, котрі відвідують різні типи закладів середньої освіти з 2014р. і по теперішній час.

Загальні висновки.

Дисертаційна робота Зуб Алли Василівни «Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні» є завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну та практичну значущість. Дисертаційна робота за актуальністю, змістом та повнотою викладу її результатів у наукових

публікаціях, обсягом основного тексту та оформленням повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Виходячи з цього, вважаю, що Зуб Алла Василівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент, кандидат наук з
державного управління, доцент, доцент
кафедри права, національної безпеки та
європейської інтеграції ННІ «Інститут
державного управління» Харківського
національного університету імені
В.Н. Каразіна

Катерина ДУБОВИК

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 11:02:06 02.10.2025

Назва файлу з підписом: Рецензія_Дубовик.pdf
Розмір файлу з підписом: 271.2 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Рецензія_Дубовик.pdf
Розмір файлу без підпису: 237.3 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ДУБОВИК КАТЕРИНА ЄВГЕНІВНА
П.І.Б.: ДУБОВИК КАТЕРИНА ЄВГЕНІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2617401225
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 11:02:04 02.10.2025
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000005B96DF015B28B506
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.08.25 13:00